

Titel: BREV TIL: Hans Jørgen Uldall FRA: Louis Hjelmslev (1940-04-02)

Citation: "BREV TIL: Hans Jørgen Uldall FRA: Louis Hjelmslev (1940-04-02)", i *Louis Hjelmslev og hans kreds*, s. 1. Onlineudgave fra Louis Hjelmslev og hans kreds:
https://tekster.kb.dk/catalog/Ih-texts-kapsel_033-shoot-workidacc-1992_0005_033_Uldall_0400/facsimile.pdf (tilgået 18. juli 2024)

Anvendt udgave: Louis Hjelmslev og hans kreds

Ophavsret: Materialet kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge det til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

39
1940, 13

2 april 1940

Kære Uldall,

Jeg har i den sidste tid været igennem det meste af proceduren, hvilket naturligvis har givet adskilligt nyt, som jeg nu er ved at skrive op og ordne, hvoretter du har det i oversigt. Besvørre man jeg arbejde med andre ting ind mellem, saa jeg kan ikke sætte det med idag - foretrækker desuden ogsaa at tænke lidt endnu. Men jeg forbereder dig altsaa paa overenskuelser. Dog trorster jeg med det samme: proceduren fra i sommer er ikke valtet, blot forandret i nogle enkeltheder og suppleret med nys fløje, tørnæ og tinder.

Paa vejen er der naturligvis faldet en masse skrammel af i form af forslag til ændring af nogle definitioner, termini og former, altsammen formelle ting. Saar jeg skriver til dig nu, (skønt jeg slet ikke har tid til det) er det forst forelægge dig een af disse smanting, som jeg gerne hurtigst muligt vil have din mening om, fordi jeg tanker paa at bruge den offentlig (i hyldestbogen til Otto Jespersen).

Det er af flere grund generende, at vi har indført at bruge substans om de varianter, hvori vor sidste opstillede procedure ender. Begrundelse: 1) den terminologiske, at man mangler et navn til funktionen mellem norm og usus; at bruge "værdifunktion" (og halde usuafkla valanter, normafkla værdier), som jeg en tid tankte mig, er ikke rart, fordi "værdi" i forvejen er behøftet mod generende konnotationer ogsaa inden for lingvistikken, og hidtil har været og sikkert vedlivende af folk vil blive brugt i mange vidt forskellige bemærkninger; 2) den praktisk-propagandistiske, at "form" og "substans" allerede er blevet banket ind i folk i (vor fortolkning af) den Saussure'ske bemærkelse; jeg taler af erfaring: alle mennesker her i kredsen gør allerede og siger "form" og "substans" saaddin som vi selv har gjort tidligere; det gælder selv mennesker, der isvrigt ikke har begrebet et ord af glossematikken; det er faktisk det eneste af glossematikken, der hidtil er planet ud (og det er jo ganske vist ogsaa glossematikkens berørende idé); saa det bliver et frygteligt job at skulle luge det ud igen; altandet kan laves ou uden at vi bliver berygtede for omleverninger, men ikke dette; 3) enteoretisk, som bedre kan følge nedenfor.

Jeg foreslaar derfor følgende:

manifestation = determination mellem et semiolegisk og et ikke-semiolegisk hierarki (saaledes at det ikke-semiolegiske determinerer det semiolegiske; jeg til-

fejer med det samme, at jeg nu definerer determinasjon som en funktion mellem en konstant (den determinerede) og en variabel (den determinerende) (men i interdependens er mellem to konstanter og konstellation er mellem to variable), idet jeg ved en konstant forstaaer et funktiv, hvis tilstedeværelsen er en nødvendig betingelse for tilstedeværelsen af det funktiv, som det har funktion til, og idet jeg ved en variabel forstaaer et funktiv, hvis tilstedeværelsen ikke er en nødvendig betingelse for tilstedeværelsen af det funktiv, som det har funktion til. - At MW det ikke-semiologiske hierarki er den variable over for det semiologiske hierarki som konstanter synes indlysende: Den fonetiske deduktion er ikke en, men uendelig mange; fonstikeren skal have ikke et hierarki, men en mangde hierarkier parat, hvoraf man saa over for hvert foraliggende fonematiske system man valge det, som ved projektion giver det simpleste resultat. Ontologen tilsvarende.)

Det semiologiske hierarki i en manifestation benævnes formen, dets enkelte funktiver former (indelte i fornøg-
relaser og fornafunktioner). Det ikke-semiologiske hierarki
i en manifestation benævnes substansien, dets enkelte funk-
tiver substansifunktiver (indelte i substansialer eller
substansstørrelser og substansfunktioner). - Den hidtil-
dige brug af form om en størrelse, der har derivater, og
af substansstørrelse, der ikke har derivater, er 1) over-
flodig, da virknel ikke kan betyde andet end 'ikke havende
derivater' og realiseret ikke andet end 'havende deriv-
ater' (hvoreaf paradoxalt nok følger, at varianterne er
virtuelle); 2) egentlig urigtig, fordi det teoretisk set
man vore ønskede, at variationsinddelingen kan fortettes
ad libitum; variationsinddelingen er almen (= havende an-
vendelsesmulighed paa materialer), ikke speciel (= findende-
anvendelse paa et givet materiale), dvs. den er en inddeling
der kan indføres hvor som helst man har lyst, og som altid
vil give et og det samme triviele og let forudsigelige
resultat; man kan hvis man har lyst variationsinddelde plas-
nerne, arterne, typerne, enheder og elementer og hvad
pokker du vil, og fulgtig også varianter. Mit argument
(2) kan ikke afgøres med en henvisning til, at det er rent
teoretisk; thi variationsinddelingen er overhovedet kun rent
teoretisk.

Den teoretiske begründelse, jeg lovede ovenfor
under pkt. 3, følger nu.

- 1) En specielt glossematisk: det semiologiske hierarki kan
efter det ovenfor udviklede ikke siges at ende i va-
rianterne, men man endte i glossemorne. Da variations-
inddelingen er almen, skal den foretages foran procedu-
ren paa samme måde som f. ex. funktionsinddelingen.
(I virkeligheden betyder det, at den procedure, vi hid-
til har haft, er en special procedure, tilstigende an-
vendelse paa et givet materiale, eller med dit udtryk
leverende forsikrer en flora; og at der foran den skal

Fra en
størrelse

stilles en almen procedure med flg. afsnit: 1) inddeling af materialer i semiologiske og ikke-semiologiske; 2) inddeling af semiologiske materialer i sproglige og ikke-sproglige; 3) inddeling af funktiver i varianter og ikke-variante; 4) inddeling af varianter (= hidtil variationar) i varieteter og varianter (= herunder variationar); jeg har ombyttet disse betegnelser, hvilket er ganske ligegyldigt, men nu løb det mig i skrivemaskinen, så jeg blev nødt til at forklare mig); 5) inddeling af funktioner og af funktiver (her sandanne betegnelse som determination, interdependens, konstellation, relation, korrelation, konstant, variabel). Men herom nærmere næste gang.

2) En HJELMSLEV almindelig videnskabelig: Vores skrek for at bruge substans om lyd og tyd etc. kom jo af, at vi havde indset, at også lyd og tyd er "former", dvs. funktiver inden for deres egen deduktion. Vi mente saa at silre os ved at bruge "substans" om derivater af højeste grad inden for hvert hierarki. Men nissen flytter med fordi også disse hun er funktiver og hun eksisterer i kraft af at de er funktiver. Efter vi var bange for at bruge substans om fonemater og semioter, måtte vi konsekvent være lige saa bange for at bruge det om varianter (teoretiske, almindelige varianter, nem er blotte "former" af funktiver). Vi temte os vel, at substans kan kunde bruges, hvor der var mening i at tale om "ting", "konkrete genstande", som har en vis funktion. Men "ting" og "konkrete genstande" eksisterer jo overhovedet ikke; der eksisterer foruden funktionerne hun funktiver, definerede blot som funktionernes tankenkendende endepunkter (altsaa determinerede funktionspunkterne). Det mørde mig for nylig at høre et foredrag af Niels Bohr, hvoreaf tydeligt vis fremsig, at fysikkens "partikler" hellere ikke er noget som helst andet end saadanne rent negativt definerede funktiver (førstret gælder parallelt med vores varianter, fordi de varierer aarsagsløst, hvad fysikernes ikke kan komme sig af skruet over, skønt man skulle tro det var en salyfølge at aarsagsloven holder op et sted ganske som vores funktioner). Bohr erklarede endda, at ordet "substans" selv i den klassiske fysik aldrig har været brugt uden i kritisk bemærkelse.

Nr:
Joh. Daniell

Saa skalde vi altsaa hellere tage hatten af og oplyse folket om, at substans = absolutte legemer i rummet eksisterer overhovedet ingen steder i verden, og at Saugmure altsaa har været et terminologisk vrviehoved, hildest i en positivistisk tro på, at der er ting til.

Men jeg synes denne konsekvens er absurd. Ordet substans er ifølge sin etymologi ("det understanende") og ifølge sin oprindelige anvendelse i oldtidens filosofi fortrinligt egnet til at dække de uden for normen liggende sprogdeterminerende fakta. Substans er det, der

formen, formandum eller formatum; og da de former, vi ifølge vor idé og vor metier har at gøre med, er normens former, medens vi som glæssematikere man overlade til fysiologer, akustikere, entomologer etc. at røde med deres former (dvs. det, der fra deres synspunkt kan kaldes former), saa er det naturligt for os at bruge form udelukkende om normfunktion og et erkendt lyd og tyd som substans = formandum eller formatum i forhold til dem. Form og substans er naturligvis relative begreber. Normformen er glæssematisk form, lyd og tyd glæssematisk substans. Det kan godt være, at f. ex. de af akustikeren deducerede fakta bliver substans fra fysiologens synspunkt, osv. Men her er form og substans brugt i en videre (almindelig-videnskabelig) bemerkelse, ikke i den specifikt glæssematiske, da lydfysiologien vel nogenfor er et semiologisk hierarki.

Form og substans faar kun deres formftige mening, naar de relativeres.

Dette vil jeg være talmesselig for din tilslutning til, og nærmest ogsaa for din terminologiske velsignelse til medfølgende udskrift til hyldestordene til Jespersen, idet jeg naturligvis ogsaa gerne ser din mening om den fra andre synspunkter end det blot terminologiske. Jeg antager, du ogsaa har fanet opfordringen, saa jeg behøver nænste ikke at fortælle, at O.J. paa sin 60 års dag skal have overrakt en trykt bog hvori hver bidragyder skriver een side. Jeg har længe gruet for denne opgave, men idag slog det pludselig ned i mig, at man vist kunde gøre det som du ser her, og min kone, forelsbig ønschte vidne, gav det sin samtykke. Du bedes betragte det som et blot udskrift, der skal sikkertflies ikke saa lidt paa det, baade formelt og rent.

Jeg glænder mig vanvittig til at forelægge dig hele min teoribygning, men som sagt tiden forhindrer det i øjeblikket. Men jeg nu ser, hvor megen plads det har taget bare at forklare dig den smale om manifestationen og substansen, gør jeg for hvor meget hole procedureoversigten egentlig vil fyldse. Du kan godt belæve dig paa at modtage en uhyre pakke.

Du man meget undskyldte, at jeg endnu ikke har fanet sendt dig de smætryk, jeg lovede. Du skal det nok ske.

Tusinde hilsener
din hengivne